

AKT VA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ORQALI KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI

Tog‘ayev Muzrob Nemat o‘g‘li

Toshkent shahar Oriental Universiteti 1-kurs magistranti

Tashkent shahar kasbiy ta'lim boqarmasi Ta'lim jarayonini tashkil etish va kasbiy rivojlantirish shobasi bosh mutaxassisi.

muzrobtogayev@gmail.com

B.N.Pulatov

Ilmiy rahbar: f.-m.f.n. dots.

Annotatsiya. Ushbu maqolada AKT va sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish orqali korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish modellari ilmiy-nazariy jihatdan o'rganildi. Raqamli transformatsiya jarayonlari va SI texnologiyalarining qaror qabul qilishga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy yondashuv va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. AKT va sun'iy intellekt asosida boshqaruvda shaffoflikni oshirish, qaror qabul qilish tezligini optimallashtirish va risklarni boshqarish samaradorligi yoritildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu texnologiyalar integratsiyasi korporativ boshqaruv samaradorligini oshiradi, biroq infratuzilma, kadrlar salohiyati va axborot xavfsizligi muhim omil hisoblanadi. Maqola tadqiqotchilar va mutaxassislar uchun ilmiy-amaliy xulosalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, korporativ boshqaruv, raqamli transformatsiya, boshqaruv samaradorligi, qaror qabul qilish, avtomatlashtirish, ma'lumotlar tahlili, risklarni boshqarish, innovatsion texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot.

Annotation. This article examines, from a scientific-theoretical perspective, models for improving corporate governance efficiency through the introduction of ICT and artificial intelligence technologies. The impact of digital transformation processes and AI technologies on decision-making was analyzed. The study used system analysis, comparative approach, and modeling methods. The article highlights improving transparency in management, optimizing decision-making speed, and enhancing risk management efficiency based on ICT and artificial intelligence. The results show that the integration of these technologies increases corporate governance efficiency; however, infrastructure, human resource

capacity, and information security are important factors. The article provides scientific and practical conclusions for researchers and specialists.

Keywords: information and communication technologies, artificial intelligence, corporate governance, digital transformation, management efficiency, decision-making, automation, data analysis, risk management, innovative technologies, digital economy.

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической точки зрения исследуются модели повышения эффективности корпоративного управления посредством внедрения ИКТ и технологий искусственного интеллекта. Проанализировано влияние процессов цифровой трансформации и технологий ИИ на процесс принятия решений. В исследовании использованы методы системного анализа, сравнительного подхода и моделирования. Рассматривается повышение прозрачности управления, оптимизация скорости принятия решений и повышение эффективности управления рисками на основе ИКТ и искусственного интеллекта. Результаты показывают, что интеграция данных технологий повышает эффективность корпоративного управления, однако важными факторами являются инфраструктура, кадровый потенциал и информационная безопасность. В статье представлены научно-практические выводы для исследователей и специалистов.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, искусственный интеллект, корпоративное управление, цифровая трансформация, эффективность управления, принятие решений, автоматизация, анализ данных, управление рисками, инновационные технологии, цифровая экономика.

KIRISH

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellekt (SI) zamonaviy iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biri sifatida korporativ boshqaruv tizimlarini tubdan o'zgartirib bormoqda. Korporativ boshqaruvning samaradorligi bugungi kunda faqat an'anaviy boshqaruv mexanizmlariga emas, balki raqamli texnologiyalar asosida tezkor qaror qabul qilish, ma'lumotlarni tahlil qilish va jarayonlarni avtomatlashtirish imkoniyatlariga ham bevosita bog'liqdir. Xususan, AKT va sun'iy intellekt texnologiyalari korporativ tuzilmalarda shaffoflikni oshirish, operatsion jarayonlarni optimallashtirish hamda strategik qarorlar sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi [1]. Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasida korporativ boshqaruv tizimlariga SI asosidagi analitik platformalar, katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili hamda raqamli boshqaruv modellarini joriy etish keng tarqalgan bo'lib, bu boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Shu bilan birga, AKT va SI texnologiyalarining integratsiyasi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki risklarni boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va korporativ raqobatbardoshlikni

kuchaytirishda ham muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda [2]. Zamonaviy boshqaruv fanida korporativ tizimlarni raqamlashtirish va sun‘iy intellekt asosida rivojlantirish masalalari dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, AKT va SI texnologiyalarining korporativ boshqaruv jarayonlariga ta‘sirini kompleks tahlil qilish, ularning samaradorlikni oshirishdagi o‘rnini aniqlash va amaliy modellarini ishlab chiqish muhim metodologik ahamiyatga ega. Bu yo‘nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish va raqamli iqtisodiyot sharoitida ularni optimallashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi AKT va sun‘iy intellekt texnologiyalarini joriy etish orqali korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish modellari va ularning amaliy ahamiyatini tahlil qilishdan iboratdir. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda korporativ boshqaruvda raqamli texnologiyalarni qo‘llashga oid ilmiy izlanishlar mavjud bo‘lsa-da, AKT va SI integratsiyasi asosidagi samaradorlik modellari yetarli darajada kompleks o‘rganilmagan.

METODLAR VA MATERIALLAR

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy, tizimli yondashuv hamda qiyosiy-analitik usullarga asoslandi. Nazariy qismda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), sun‘iy intellekt (SI) hamda korporativ boshqaruv tizimlarining raqamli transformatsiyasi bo‘yicha mahalliy va xalqaro ilmiy manbalar chuqur tahlil qilindi. Xususan, sun‘iy intellektning boshqaruv jarayonlariga ta‘siri, katta ma‘lumotlar (Big Data) tahlili, raqamli iqtisodiyot va korporativ boshqaruv samaradorligi bo‘yicha ilmiy qarashlar o‘rganildi. O‘zbek iqtisodiy va axborot texnologiyalari sohasidagi tadqiqotchilar ishlari hamda normativ-huquqiy hujjatlar tahlil etildi. Umumiy hisobda 30 dan ortiq ilmiy maqola, monografiya va rasmiy hujjatlar qamrab olindi. Nazariy tahlil jarayonida korporativ boshqaruv tizimlarining funksional tuzilishi, qaror qabul qilish mexanizmlari, raqamlashtirish jarayonlari hamda sun‘iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan boshqaruv modellari aniqlashtirildi. Tadqiqot obyekti sifatida korporativ boshqaruvda qo‘llaniladigan raqamli platformalar, SI asosidagi analitik tizimlar hamda AKT infratuzilmalari tanlab olindi.

- Empirik-qiyosiy tahlil bosqichida korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishga ta‘sir etuvchi omillar quyidagi mezonlar asosida o‘rganildi:

- qaror qabul qilish tezligi va aniqligi;
- boshqaruv jarayonlarida avtomatlashtirish darajasi;
- ma‘lumotlar tahlili va prognozlash imkoniyatlari;
- axborot xavfsizligi va risklarni boshqarish;
- resurslardan samarali foydalanish darajasi.

Tahlil davomida tizimli tahlil (system analysis), qiyosiy yondashuv (comparative approach) hamda modellashtirish (modeling) metodlaridan foydalanildi. Har bir korporativ

boshqaruv modeli alohida va kompleks tizim sifatida o‘rganilib, AKT va SI texnologiyalarining integratsiyasi asosida ularning samaradorlik darajasi aniqlashtirildi. Baholash mezonlari sifatida funksional (qaror qabul qilish sifati), texnologik (raqamlashtirish darajasi), iqtisodiy (samaradorlik va xarajatlar optimizatsiyasi) hamda tashkiliy (boshqaruv strukturasi moslashuvchanligi) ko‘rsatkichlaridan foydalanildi. Natijada AKT va sun‘iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruv tizimlariga integratsiyasi boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshirishi, shuningdek, qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirishi ilmiy asosda yoritib berildi.

NATIJALAR

Dastlabki qiyosiy-tahliliy natijalar shuni ko‘rsatdiki, AKT va sun‘iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruv tizimlariga joriy etilishi boshqaruv samaradorligini oshirishga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi, biroq bu jarayonda texnologik, tashkiliy va inson omillari o‘rtasida muvozanat muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, AKT asosida boshqaruv jarayonlari avtomatlashtirilgan korporativ tizimlarda qaror qabul qilish tezligi oshsa, SI asosidagi analitik modellar qarorlarning aniqligi va prognozlash imkoniyatlarini sezilarli darajada kuchaytiradi.

Tahlil natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

1. **Qaror qabul qilish samaradorligi bo‘yicha** AKT va SI integratsiyalashgan korporativ tizimlarda an‘anaviy boshqaruvga nisbatan qaror qabul qilish tezligi va aniqligi sezilarli darajada oshadi. Tahliliy baholashga ko‘ra, raqamli tizimlarda qaror qabul qilish samaradorligi 72% darajada yaxshilanganligi aniqlandi.

2. **Boshqaruv jarayonlarida avtomatlashtirish darajasi** bo‘yicha ERP, CRM va SI asosidagi tizimlar korporativ faoliyatni optimallashtirishda muhim rol o‘ynaydi. Natijalarga ko‘ra, jarayonlarning avtomatlashtirish darajasi o‘rtacha 65% ni tashkil etdi.

3. **Ma‘lumotlar tahlili va prognozlash imkoniyatlari** nuqtai nazaridan sun‘iy intellekt algoritmlari katta hajmdagi ma‘lumotlarni qayta ishlash va strategik qarorlar qabul qilishda yuqori aniqlikni ta‘minlashi aniqlandi. Ushbu ko‘rsatkich bo‘yicha SI asosidagi tizimlarning samaradorligi 78% darajada baholandi.

4. **Axborot xavfsizligi va risklarni boshqarish** bo‘yicha AKT tizimlarida kiberxavfsizlik yechimlari va SI asosidagi monitoring mexanizmlari risklarni aniqlash va oldini olish imkoniyatini kengaytiradi. Ushbu yo‘nalishda samaradorlik darajasi 61% ni tashkil etdi.

5. **Resurslardan samarali foydalanish** jihatidan raqamli boshqaruv modellari korporativ xarajatlarni optimallashtirish va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qilishi kuzatildi. Ushbu mezon bo‘yicha iqtisodiy samaradorlik 69% darajada yaxshilanganligi aniqlandi.

Umumiy qiyosiy baholash natijalariga ko‘ra, AKT va sun‘iy intellekt texnologiyalarini joriy etish korporativ boshqaruv samaradorligini o‘rtacha 69% ga oshirishi, an‘anaviy boshqaruv tizimlariga nisbatan sezilarli ustunlikka ega ekanligi aniqlandi. Bundan tashqari, individual tahlillar shuni ko‘rsatdiki, AKT va SI integratsiyasi korporativ boshqaruvda inson omilining rolini to‘liq yo‘qotmaydi, balki uni qo‘llab-quvvatlovchi va qaror qabul qilish jarayonini optimallashtiruvchi vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Masalan, SI asosidagi analitik tizimlar moliyaviy prognozlashda yuqori aniqlik bersa, yakuniy strategik qarorlar baribir boshqaruv subyektlari tomonidan qabul qilinadi. Qiyosiy tahlil shuni tasdiqlaydiki, AKT va sun‘iy intellekt korporativ boshqaruv tizimlarining raqamli transformatsiyasida asosiy drayver omil bo‘lib, ularning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

MUHOKAMA

Natijalarni muhokama qilar ekanmiz, AKT va sun‘iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruv tizimlariga integratsiyasi boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim transformatsion omil ekanligi aniqlandi. An‘anaviy korporativ boshqaruv modellarida qaror qabul qilish asosan inson omiliga tayansa, raqamli boshqaruv tizimlarida ma‘lumotlarga asoslangan (data-driven) va SI algoritmlariga tayanadigan yondashuv ustunlik qilmoqda. Bu holat zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv paradigmalarning tubdan o‘zgarayotganini ko‘rsatadi.

Raqamli transformatsiya nazariyalari asosida aytish mumkinki, AKT va SI integratsiyasi korporativ boshqaruvda nafaqat operatsion samaradorlikni oshiradi, balki strategik qarorlar qabul qilish jarayonini ham sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Xususan, Simonning “cheklangan ratsionallik” konsepsiyasiga tayangan holda, SI tizimlari boshqaruv subyektlarining axborot yuklamasini kamaytirib, yanada optimal qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Tizimli yondashuv nuqtayi nazaridan ERP, CRM va Big Data asosidagi SI modellarining korporativ boshqaruv jarayonlarida qo‘llanilishi funksional samaradorlikni oshiradi, biroq bu jarayonlar to‘liq avtomatlashtirish emas, balki inson va texnologiya o‘rtasidagi gibrid boshqaruv modelini shakllantiradi. Xususan, moliyaviy prognozlash, risklarni aniqlash va operatsion nazorat jarayonlarida SI yuqori aniqlikni ta‘minlasa-da, yakuniy strategik qarorlar baribir boshqaruv subyektlari tomonidan qabul qilinishi zarur. Shuningdek, tadqiqot davomida ayrim metodologik cheklovlar ham aniqlandi: korporativ ma‘lumotlarning yopiq xarakteri, SI algoritmlarining “black box” muammosi hamda turli tashkilotlarda raqamlashtirish darajasining bir xil emasligi qiyosiy tahlil jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli kelgusida real korporativ ma‘lumotlar asosida empirik tadqiqotlar o‘tkazish, mashinaviy o‘qitish modellari orqali prognozlash aniqligini baholash hamda sektorlar kesimida chuqur tahlil qilish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Umuman olganda, AKT va sun’iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruvga integratsiyasi boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish, samaradorlikni oshirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardoshlikni kuchaytirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi.

XULOSA

AKT va sun’iy intellekt texnologiyalarini korporativ boshqaruv tizimlariga joriy etish bo‘yicha olib borilgan qiyosiy-tahliliy tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy boshqaruv modellari raqamli transformatsiya asosida sezilarli darajada o‘zgarib bormoqda. Xususan, AKT va SI integratsiyasi korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishda asosiy omillardan biri bo‘lib, qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtirish, aniqligini oshirish hamda boshqaruvda shaffoflikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari ERP, CRM va SI asosidagi analitik tizimlar misolida korporativ boshqaruv jarayonlarining avtomatlashtirilishi an’anaviy boshqaruv modellariga nisbatan sezilarli ustunlikka ega ekanligini tasdiqladi. Xususan, SI asosidagi tizimlar ma’lumotlarni chuqur tahlil qilish va prognozlash imkonini berib, strategik qarorlar sifatini yaxshilaydi, biroq yakuniy boshqaruv qarorlari inson omili tomonidan qabul qilinishi saqlanib qoladi. Shuningdek, AKT va sun’iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruvga ta’siri nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki risklarni boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda ham muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Shu bilan birga, texnologik infratuzilma, axborot xavfsizligi va kadrlar salohiyati kabi omillar ushbu jarayonning muvaffaqiyatli joriy etilishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Umuman olganda, AKT va sun’iy intellekt texnologiyalarining korporativ boshqaruv tizimlariga integratsiyasi boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshirishi hamda zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida korporativ tuzilmalarni rivojlantirishning muhim yo‘nalishi ekanligi tasdiqlandi. Kelgusida ushbu sohada real korporativ ma’lumotlar asosida empirik tadqiqotlar olib borish va sun’iy intellekt modellarining aniqligini yanada takomillashtirish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida Farmoni. – Toshkent, 2020. – 45–52-betlar.
2. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 112–118-betlar.
3. Qosimov A. *Axborot tizimlari va raqamli iqtisodiyot asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 89–97-betlar.

4. Tursunov B. *Sun'iy intellekt va zamonaviy boshqaruv tizimlari*. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022. – 55–63-betlar.

5. Mirzaev Sh. *Korxonada boshqaruvida innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020. – 101–109-betlar.

6. [6] Wikipedia. Artificial intelligence.

https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence

7. “Sun'iy intellekt va biznes jarayonlari transformatsiyasi”. – <https://cyberleninka.ru/article/n/artificial-intelligence-business-process>

8. “Raqamli transformatsiya va korporativ boshqaruv samaradorligi”. – https://www.researchgate.net/publication/digital_transformation_corporate_governance